

СИСТЕМА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Анотація. Побудовано систему ризик-менеджменту кредитної діяльності у банку в нерозривному зв'язку із комплексною системою ризик-менеджменту. Залежно від поділу цілей управління за часовою ознакою запропоновано механізми стратегічного, тактичного та оперативного управління кредитним ризиком банку.

Аннотация. Построена система риск-менеджмента кредитной деятельности в неразрывной связи с комплексной системой риск-менеджмента. В зависимости от разделения целей управления по временному признаку предложены механизмы стратегического, тактического и оперативного управления кредитным риском банка.

Annotation. The credit risk management system was built in inseparable connection with a comprehensive risk management system. Depending on management goals separation the mechanisms of strategic, tactical and operational management credit risk management in the bank were proposed.

Ключові слова: кредитний ризик, ризик-менеджмент, система, стратегічне, тактичне, оперативне управління.

Кредитні операції банків відносяться до найбільш прибуткових і, відповідно, до найбільш ризикованих. З-поміж усієї сукупності ризиків банківської діяльності кредитний ризик займає домінуюче місце, що пояснюється значною питомою вагою кредитів у загальній структурі банківських активів – близько 80 % [1]. Аналіз ситуації, що склалася у банківській сфері, свідчить, що банки зазнають фінансового краху у зв'язку з надзвичайно ризиковою кредитною політикою. Протягом 2012 року з Державного реєстру банків було виключено 25 банків, за станом на 01.10.2012 р. у стадії ліквідації знаходяться 24 банки, у тому числі в Харківській області – ПАТ "Земельний Банк", ПАТ "Інноваційно-промисловий Банк", ПАТ "АКБ "Базис" [1]. Отже, актуального значення набуває проблема побудови ефективної системи ризик-менеджменту кредитної діяльності банку.

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених з питань ризиків у банківській діяльності знайшли відображення у працях Власова В. А., Захарова В. С., Кабушкіна С. Н., Ковальова О. П., Крикля О. А., Павлюка С. М., Л. Примости та інших, в яких головна увага приділялась саме кредитним ризикам, проблемам побудови ефективної системи управління ними.

Проте незважаючи на глибину наукових досліджень, у наявних розробках і рекомендаціях управління кредитним ризиком розглядається відокремлено від управління іншими ризиками банку, що стає на заваді формуванню ефективного механізму управління кредитним ризиком. Тому метою статті є розроблення системи управління кредитним ризиком банку з урахуванням постулатів концепції комплексного ризик-менеджменту.

В Україні механізм управління кредитним ризиком регулюється "Методичними рекомендаціями щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України". Управління ризиками (ризик-менеджмент) – це процес, за допомогою якого банк виявляє (ідентифікує) ризики, проводить оцінку їх величини, здійснює їх моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також враховує взаємозв'язки між різними категоріями (видами) ризиків [2].

З точки зору банківського законодавства система ризик-менеджменту банку має складатися із регламентних документів – політик, положень, процедур, методик тощо, які затверджуються відповідно до обраної банком форми корпоративного управління, з урахуванням розміру та складності операцій банку [2]. Проте з точки зору системного аналізу ця система може розглядатися в інформаційному аспекті як комплекс відношень, зв'язків, інформації [3].

Управління ризиком визначають як специфічну систему, що об'єднує в собі керуючу підсистему (суб'єкт) і керовану підсистему (об'єкт), що взаємодіють між собою на основі різноманітних зв'язків (механізму управління), а також підсистеми, що забезпечують реалізацію таких зв'язків з метою досягнення цілей банку (підсистеми кадрового, фінансового, методичного, нормативного, інформаційного, матеріально-технічного забезпечення, корпоративної культури) [4].

Оскільки сучасна теорія менеджменту за часом розподіляє цілі діяльності на стратегічні, тактичні та оперативні, автор вважає доцільним поділити механізм ризик-менеджменту відповідно на стратегічне, тактичне та оперативне управління [5].

Система управління кредитним ризиком банку в її зв'язку із комплексною системою ризик-менеджменту наведена на рисунку.

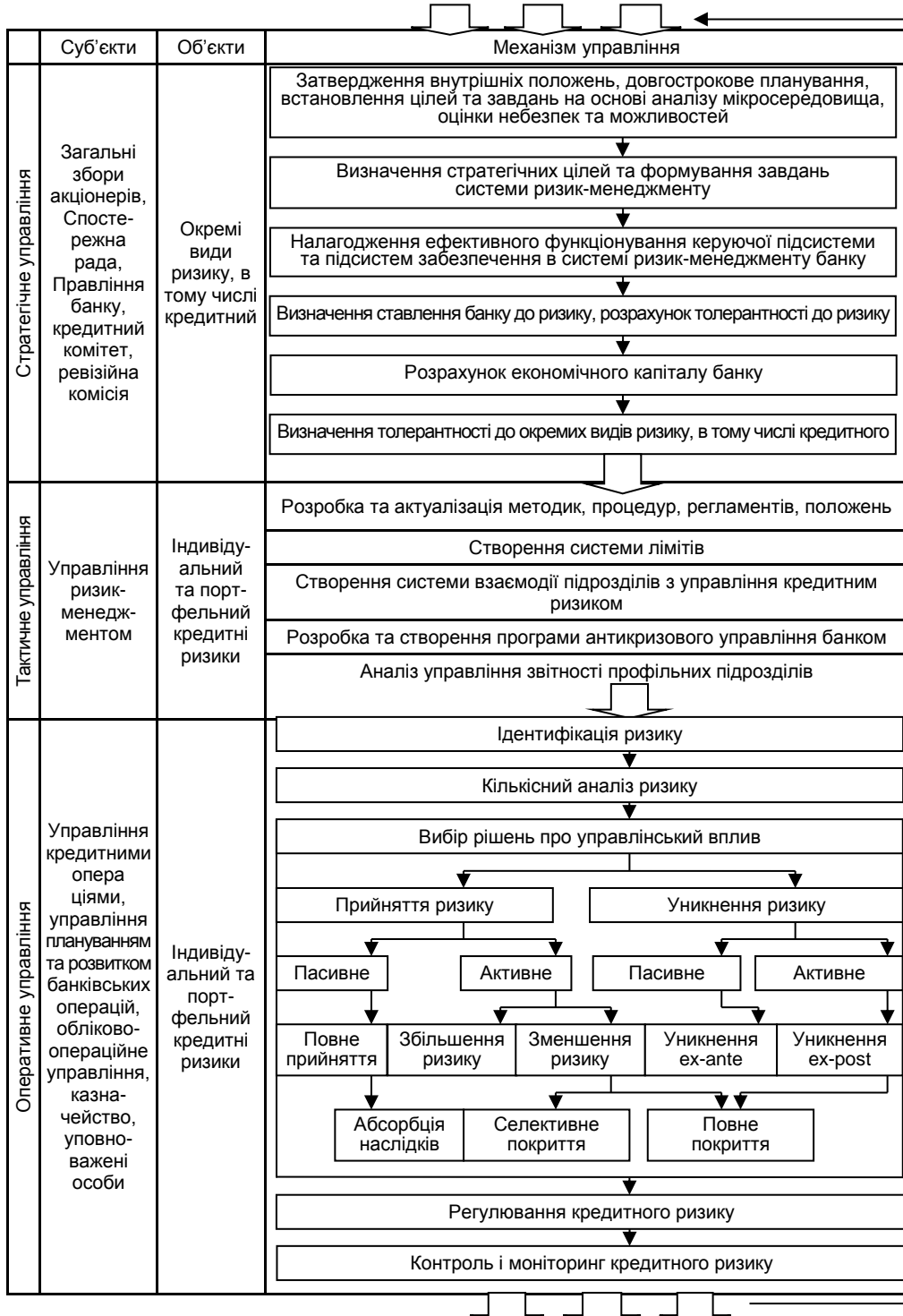
Взаємодія між системою та зовнішнім середовищем здійснюється за допомогою входів та виходів. Вхід системи – це дія на неї зовнішнього середовища. Вихід системи – результат функціонування системи для досягнення певної мети або її реакція на вплив зовнішнього середовища. Бажаним станом виходів системи є її ціль [3].

Слід зазначити, що важливим моментом у системі управління кредитним ризиком є наявність зворотних зв'язків. Вони є складною системою причинної залежності та полягають у тому, що результат попередньої дії впливає на наступний перебіг процесу в системі: причина підпадає під вплив зворотного впливу наслідку [3]. Мається на увазі, що досягнення цілей системи ризик-менеджменту впливає на діяльність банку в цілому.

Необхідно розглянути детальніше механізм ризик-менеджменту.

Стратегічне управління ризиками, у тому числі кредитним, як найвищий рівень у системі управління, здійснює вплив на стратегію розвитку кредитної діяльності банківської установи [5]. Призначенням стратегічного управління є довгострокове планування, визначення місії та стратегічних цілей, налагодження ефективного функціонування керуючої підсистеми та підсистем забезпечення, визначення ставлення банку до ризику та толерантності до ризику (кількісно виражений рівень ризику, який банк бажає прийняти, виходячи з винагороди за ризик, та/або має можливість утримати й ефективно ним управляти), розрахунок економічного капіталу (граничний обсяг капіталу, яким банк готовий ризикувати задля отримання цільового розміру прибутку) [4].

Входи системи (фактори зовнішнього та внутрішнього середовищ)

Канал зворотного зв'язку

Рис. Система управління кредитним ризиком у комплексній системі ризик-менеджменту банку

Тактичне управління кредитним ризиком розробляє ефективні методики нейтралізації кредитного ризику, антикризові заходи тощо [5].

До оперативного управління належать формування та реалізація оперативних рішень [5]. Ці процеси передбачають ідентифікацію кредитного ризику, його кількісний аналіз, вибір рішення щодо управлінського впливу, регулювання, контроль і моніторинг кредитного ризику [6].

Слід розглянути докладніше процес вибору рішень щодо управлінського впливу. На основі даних, отриманих за результатами кількісного аналізу кредитного ризику, приймається рішення щодо прийняття (повної абсорбції, збільшення чи зменшення) або уникнення кредитного ризику (уникнення ex-ante, уникнення ex-post).

Повна абсорбція ризику передбачає фінансування (компенсацію) наслідків реалізації кредитного ризику за рахунок поточного доходу. Такого підходу доцільно дотримуватися, якщо імовірність реалізації ризику невисока і його потенційні наслідки є прийнятними для банку.

Збільшення рівня ризику відбувається у разі, якщо наявний ризик є недостатнім для банку з урахуванням його толерантності до кредитного ризику. Ризик характеризується низькою ймовірністю реалізації, пов'язаний із незначними для банку масштабами втрат і не забезпечує достатнього рівня прибутку.

Зменшення рівня кредитного ризику досягається шляхом селективного або повного його покриття. Селективне покриття застосовується з метою доведення кредитного ризику до прийнятого рівня. Повне покриття є за суттю аналогічним до уникнення ризику. Виходячи з того, що в даному разі відбувається регулювання наявного кредитного ризику (за вже укладеними договорами), повне покриття можна також називати уникненням ex-post [4].

Регулювання кредитного ризику зводиться до регулювання експозиції до кредитного ризику та наслідків його реалізації. Регулювання експозиції до кредитного ризику здійснюється за допомогою превентивних методів (санкції, неустойки; підвищення поінформованості банку про готовність позичальника виконати свої зобов'язання; заходи, що підвищують фінансові можливості позичальника; розподіл ризику; лімітування). Регулювання наслідків реалізації кредитного ризику відбувається шляхом передавання ризику (страхування), застосування процентної ставки, використання забезпечення тощо [6].

За результатами регулювання оцінюється залишковий рівень кредитного ризику і приймається рішення щодо необхідності застосування додаткових коригувальних процедур; здійснюється висновок відносно ступеня ефективності проведеного регулювання кредитного ризику; розробляються та впроваджуються заходи щодо вдосконалення системи управління ризиками банку та кредитного ризику зокрема; розробляються та впроваджуються процедури моніторингу, контролю та аудиту кредитного ризику [4].

Таким чином, було побудовано систему ризик-менеджменту кредитної діяльності згідно з концепцією системного аналізу, а саме наведено керовану та керуючу підсистеми, механізми зв'язку між ними, входи та виходи системи тощо. Ця система є невід'ємною складовою частиною системи комплексного ризик-менеджменту. Крім цього, залежно від поділу цілей менеджменту за часовою ознакою, механізм управління кредитним ризиком було розділено на стратегічний, тактичний та оперативний рівні. Застосування такого підходу дозволить досягти більш ефективного управління, оскільки чітко регламентуються функції суб'єктів управління на тому чи іншому рівні, механізм їхньої роботи.

Наук. керівн. Чмутова І. М.

Література: 1. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua. 2. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, затвержені Постановою Правління Національного банку України від 02.08.2004 р. № 361 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 3. Шарапов О. Д. Системний аналіз : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / О. Д. Шарапов, В. Д. Дербенцев, Д. С. Семьонов. – К. : КНЕУ, 2003. – 154 с. 4. Ребрик М. А. Механізм управління валютним ризиком у системі комплексного ризик-менеджменту / М. А. Ребрик // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 1 (10). – С. 244–248. 5. Холодна Є. Ю. Управління кредитним ризиком банку: оперативне, тактичне та стратегічне [Електронний ресурс] / Є. Ю. Холодна, К. Б. Латунова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. – 2010. – № 30. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua>. 6. Верхуша Н. П. Методичне забезпечення управління індивідуальним кредитним ризиком банку [Електронний ресурс] / Н. П. Верхуша // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. – 2010. – № 29. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua>.

Виходи системи (цілі банку)